

DAVID OMISSI

THE SEPOY AND THE RAJ The Indian Army, 1860–1940

Studies in Military and Strategic History

(Macmillan, Houndmills, London, 1994. 310 o.)

A könyv tárgya a bennszülött indiaiak szerepvállalása a gyarmati brit indiai hadseregben. A szipoj annyi, mint a nálunk is ismert szpáhi (katoná, lovaskatona), a Raj pedig a brit főség alatt működő indiai állam. A fiatal szerző, az angliai Hull egyetemének oktatója, már a bevezetőben rendkívül érdekes kérdések sorát teszi fel, amelyekre élvezetes stílusban megírt könyvében választ is ad: mi volt a szerepe a brit gyarmati rendszer működésében a helyiekből szerveződő hadseregek, a toborzás folyamán miként használták ki az angolok a rendkívül erős etnikai és vallási ellentéteket, milyen hatékonysággal működött a sereg? A válasz a következő fejezetekben olvasható: toborzás, a hadsereg szervezés stratégiai, a harci szellem, a hadsereg tiltakozásai és lázadásai, a hadsereg indianizálása, a katonai erő és gyarmati igazgatás kapcsolata.

Bármennyire is hihetetlen, az India Office Library hatalmas katonai anyagát még senki sem dolgozta fel átfogó igényű hadtörténelmi szintézis készítéséhez. Így a korábbi szerzők (Ph. Mason, P. Cohen, T. Heathcote) előmunkálatai után asztalunkra került munkát még törvényszerűen követni kell a forráskiadások és résztanulmányok sorának.

A tárgyalt időszakban az indiai hadseregnek elsősorban belpolitikai funkciói voltak, eltekintve az Afganisztán felé irányuló orosz birodalmi törekvésektől, majd a kommunista időszak propagandájától. A XX. században a félsziget belpolitikai konszolidálása komoly erőfeszítéseket követelt a brit hatóságoktól, hiszen az amritszári vérengzéshez mérhető incidensek csak a növekvő elégedetlenség csúcsát jelentették. Az indiai társadalom ismert vallási és etnikai ellentéteinek köszönhetően azonban az angoloknak nem volt túl nehéz fenntartani az indiaiak jelentős arányát a gyarmati hadseregben. Ez évente kb. 20 000 indiai újoncot jelentett. A Szerző idézi Sir Roberts véleményét a XIX. század végéről: „Csak egy intézményről állíthatjuk határozottan, hogy támogatásuk nélkül az (indiai) Kormány megszűnne, s ez a hadsereg.”

A kollaboránsok tömegeit a Pandzsáb területéről származó középparasztok alkották, már az 1880-as évektől. Különösen törekedtek a kato-

nai erényeikre büszke népcsoportok, mint a szikhek megnyerésére, valamint a katonaaállítás kiváltságban részesülő települések kiemelt támogatására. A katonának álltak jó része önkéntes volt, akiket a könnyen belátható előnyök készítettek erre a döntésre. Az angolok megszemélték a helybeliek katonai vitézségére, helytállásra való törekvését, ami a katonákat osztályuk, kasztjuk, lakóhelyük előtt is megbecsülttette. Az ügyes szervezőmunkával fegyelmezett, meglepően hatékony sereget sikerült kialakítani, amelyet – részben a katonai címeiken és rituálén keresztül – meglepő mértékű lojalitás fűzött az angol királyi dinasztiahoz.

A szipojok egy részének 1857. évi, más indiai egységek által levert lázadása után a korábbi bizalom ugyan nem állt helyre, az akkor kialakított arány – két-három helybelihez egy angol katoná – az angol uralom végéig változatlan maradt. 1886 és 1930 között a lázadások sohasem terjedtek túl egy zászlóalj keretein. Sajátos fejezetét jelenti az indiai hadtörténetnek az 1914-ben Franciaországban harcoló 4 egység sorsa, akiket alkalmatlanságuk miatt jó részt ki kellett vonni 1915 végére.

Az első világháború vége itt is jelentős változásokat eredményezett. Napirendre került a hadseregnek a helyi nacionalisták által szorgalmazott indianizációja, vagyis egyre nagyobb számban nyíltak meg indiai tiszték előtt az egyes egységek, 1940-től az egész hadsereg, s 1932-re egy indiai tisztképzőt is felállítottak. Mindez persze nem volt képes megállítani azt a belső társadalmi folyamatot, s ez alól a hadsereg indiai származású egységei és tisztjei sem tudták kivonni magukat, ami elvezetett az indiai függetlenség kivívásához.

A kötetet hasznos táblázatok egészítik ki, főleg az indiai katonák etnikai, vallási, regionális összetételéről, az indianizáció előrehaladásáról, az indiai tiszték tényeréséről a seregben, a hadsereg egységeinek diszlokációjáról. A témában járatanabb olvasót a katonai terminusok szótára, illetve életrajzi függelék, név- és tárgymutató segíti a mintaszerűen megírt könyvben való tájékozódásban.

Szegsárdy-Csengery Klára